

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ СУБСТАНТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

І. П. Дубчак

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

У статті розглядаються лінгвістичні особливості англійських посесивних конструкцій у процесі формування навичок в усному монологічному мовленні майбутніх учителів англійської мови на початковому ступені навчання у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: субстантивні конструкції, посесивні відношення, граматичні навички, монологічне мовлення, граматична усвідомленість, майбутні вчителі, англійська мова.

И. П. Дубчак. Лингвистические особенности английских субстантивных конструкций в монологической речи. В статье рассматриваются лингвистические особенности английских посессивных субстантивных конструкций в процессе формирования навыков в устной монологической речи будущих учителей английского языка на начальной ступени обучения в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: субстантивные конструкции, посессивные отношения, грамматические навыки, монологическая речь, грамматическая осознанность, будущие учителя, английский язык.

I. Dubchak. The Linguistic Peculiarities of the English Substantive Constructions in Oral Monologues. The article deals with the linguistic peculiarities of English possessive substantive constructions in oral monologues of the English language teachers-to-be viewed at the initial language learning stage at universities.

Key words: substantive constructions, possessive relations, grammar skills, monologue, grammar awareness, teachers-to-be, the English language.

Актуальність розгляду англійських субстантивних конструкцій (СК) – іменникових словосполучень, до складу яких входять головний компонент (ядро), виражений іменником, та один чи декілька залежних компонентів (означень) – у методиці викладання іноземних мов (ІМ) зумовлена тим, що вони є характерною й відмітною граматичною структурою сучасної англійської мови (АМ). Різновидом СК, що завдяки своїм властивостям набуває широкого розповсюдження у різних мовних стилях, є посесивна субстантивна конструкція (ПСК), між компонентами якої існують посесивні відношення.

Необхідність вивчення у вищому навчальному закладі найбільш важливих з точки зору комунікації граматичних категорій була доведена у дослідженні Ю. А. Сітнова [12]. Граматичне поле посесивності, як однієї з найважливіших категорій будови мови, є об'єктом багатьох сучасних лінгвістичних досліджень і розглядається науковцями з позиції різних підходів і напрямків, основними з яких є структурно-семантичний підхід, у межах якого було визнано наявність в АМ відмінків – загального і присвійного (Воронцова Г. М., Єжкова Р. В., Ільш Б. О.,

Смірніцкій О. І., Блумфілд Л., Есперсен О. та ін.); функціонально-граматичний підхід, де категорія посесивності розглядається як функціонально-семантичне поле з ядром і периферією (Бондарко О. В., Журінская М. А., Селіверстова О. М., Тропінова І. В., Чінчлей К. Г. та ін.); когнітивна лінгвістика займається визначенням прототипічного значення категорії посесивності, аналізом окремих аспектів репрезентації відношення посесивності на мовних рівнях (Афанасьєва О. В., Болдирєв М. М., Жаботинська С. А. та ін.).

Різносторонні дослідження у галузі лінгвістики знайшли своє відображення і в методиці викладання ІМ. Зокрема, було розроблено методику навчання конструкцій з препозитивними атрибутами [1]; методику навчання розуміння форм з “-ed” при читанні [2]; методику формування навичок розуміння означальних конструкцій при читанні [4]; методику формування навичок читання конструкцій типу $N + N$ [8]. Однак питання формування навичок вживання СК у монологічному мовленні (ММ) залишається не вирішеним.

Отже, **метою** статті є визначення особливостей ПСК АМ для формування навичок вживання СК у ММ майбутніх учителів на початковому ступені навчання.

Результати лінгвістичних досліджень доводять, що категорію посесивності доцільно вивчати саме на початковому ступені вивчення ІМ у мовних ВНЗ. Це не суперечить Програмі, оскільки мовні одиниці (іменник, займенник, прикметник, артикль), що представляють цю категорію, підлягають вивченню протягом першого року навчання. Розбіжність вираження посесивного відношення в українській і АМ і проблема вибору певної конструкції для передачі посесивності в АМ, де для вибору правильної форми для передачі змісту не завжди достатньо правила з підручника, зумовлюють необхідність формування у студентів мовної усвідомленості разом зі знаннями, навичками й уміннями [19, с. 144, 157].

З метою виявлення повноти висвітлення матеріалу про ПСК у підручниках і посібниках з граматики АМ для ВНЗ та характеру вправ для оволодіння граматичним явищем, що досліджується, нами було здійснено аналіз низки вітчизняних посібників [3; 6; 10; 14], який свідчить про недостатню увагу до цього граматичного явища. Зокрема, у посібниках авторів В. Л. Каушанської та ін. [3], Н. М. Жилко, Л. С. Панової [6], Е. Г. Хоменко [13] було виявлено певні недоліки: 1) недостатню висвітленість категорії посесивності в теоретичному матеріалі: відомості про випадки вживання моделей $N's + N$, $N\ of\ N$ та про їхні відмінності подано у загальному вигляді, відсутні відомості про модель $N + N$ та альтернативні моделі передачі посесивного відношення, а також прагмасемантичний компонент значення таких конструкцій; 2) однотипність вправ, спрямованих насамперед на закріплення форми присвійного відмінка; 3) відсутність комунікативних вправ, що стимулюють вільне й творче використання мови. Що стосується навчального посібника за редакцією Л. М. Черноватого і В. І. Карабана [10], то в ньому, хоча й не повною мірою, проте докладніше представлено теоретичний матеріал, а вправи мають

умовно-комунікативний характер. Зазначимо, що в аналізованих посібниках також відсутні вправи для розвитку граматичної усвідомленості.

На нашу думку, відсутність вправ для розвитку граматичної усвідомленості ПСК та неповне висвітлення категорії посесивності в теоретичному плані уповільнюють осмислення студентами граматичних явищ АМ, перешкоджають формуванню у свідомості студентів образів іншомовної культури, заважають розвитку граматичної усвідомленості, що не сприяє ефективному формуванню навичок на початковому ступені навчання і стає причиною помилок у мовленні студентів. Тому вважаємо за доцільне розглянути лінгвістичні особливості ПСК для формування граматичних навичок (ГН) у ММ.

Отже, після постановки проблеми висвітливо основні поняття.

У когнітивній лінгвістиці конструкцію розуміють як цілісну, автономну концептуальну структуру, яка представлена в матеріальних формах мови й абстрагована від цілої низки її конкретних втілень [5, с. 4–5] і якій притаманні такі характеристики, як:

— незалежність (конструкції присутні у мисленні індивіда як інтегровані цілісності, що перевищують суму категорій і відношень, які входять до їх складу, навіть якщо ті мають психологічну самостійність);

— єдність форми і функції (їм властива своя морфологія, свій синтаксис і своє значення);

— відсутність жорстких меж між лексикою та граматиною;

— конструкції формують мережу наших знань, пов'язаних з мовою.

Таким чином, будь-яка граматична конструкція представляє в мисленні студента певні образи свідомості носіїв мови; зв'язки й відношення, що існують між компонентами конструкції, зрозумілі носіям мови, оскільки побудовані згідно з прийнятими у цій мові синтаксичними й семантичними моделями сполучуваності слів, і підлягають вивченню й осмисленню з боку студентів при вивченні ІМ – міжкультурна комунікація відбувається у свідомості носія певної культури, який оволодів образами свідомості носія іншої культури в ході рефлексії над образами своєї та іншомовної культури. Однією з таких конструкцій є СК АМ зі значенням посесивності.

Англійські й українські ПСК складаються, як правило, з двох іменних компонентів, де об'єкт (ядро) завжди номіналізовано, а посесор (означення) представлений присвійним займенником, прикметником або іменником [9; 13; 15; 16]. Між компонентами СК встановлюються певні абстрактні відношення когнітивної сполучуваності, зокрема посесивні відношення, які розуміємо як будь-які відношення між двома сутностями, тісніші, ніж звичайне розташування у просторі (Селіверстова О. М., Кібрик О. Є., Мілованова М. В. та ін.), такі відношення переростають у модель кваліфікатор – означальне, де посесор-означення не є суб'єктом володіння, а служить для вираження якості, властивості або стану об'єкта володіння [12, с. 577, 582], наприклад: *an annual conference, a grocery shop*.

Зауважимо, що поняття “посесивність” співвідноситься з різними структурами й смислами [11, с. 578] – предикацією та атрибуцією, пов’язаними з відповідними типами засобів вираження посесивності – предикативним (*Я маю будинок, This book is mine*) та атрибутивним (*мій будинок, my book*), між якими існують певні відмінності. Представимо відмінності посесивних предикативних і субстантивних конструкцій АМ у табл. 1:

Таблиця 1

Відмінності посесивних предикативних і субстантивних конструкцій англійської мови

<i>Предикативні конструкції</i>	<i>Субстантивні конструкції</i>
❖ посесивна інформація закладена в самій конструкції;	❖ посесивна інформація стверджується;
❖ акцентується суб’єкт присвійного відношення;	❖ акцентується об’єкт присвійного відношення;
❖ однозначні.	❖ полісемічні.

Зазначимо, що обидві граматичні форми підлягають вивченню на початковому ступені, проте, на нашу думку, атрибутивним засобам приділяється недостатньо уваги, що уповільнює процес навчання загалом. Головна складність ПСК полягає в тому, що породження в них певного смислу зумовлено синергійною інтегративною взаємодією усіх елементів монологічного дискурсу. Конкретизація посесивного смислу забезпечується використанням лексичних одиниць у певній граматичній формі та в їх певному поєднанні. На цьому етапі відбувається формування лексико-граматичного посесивного смислу. Мовленнева реалізація і конкретний контекст уточнюють конотативне збільшення посесивного смислу, який перетворюється на прагмасемантичний [9; 13; 15]. Таким чином, прагмасемантичний аспект посесивності впливає на вибір певного засобу вираження посесивного смислу, реалізацію комунікативного наміру мовця, а тому потребує спеціального вивчення.

На нашу думку, встановлення відношень між елементами ПСК потребує вивчення вже на початковому ступені, оскільки усвідомленість особливостей ІМ й розбіжностей між схожими явищами рідної й ІМ полегшують процес оволодіння останньою. Вивчення й осмислення з боку студентів зазначених особливостей ПСК сприяють передачі комунікативного наміру мовця й допомагають слухачеві зрозуміти закладений у монологічному висловлюванні смисл. Завдяки здатності репрезентувати широкий спектр посесивних відношень і будучи, як правило, еквівалентними, мовні засоби вираження посесивності передають різні складові (аспекти, ознаки, характеристики тощо) цього зв’язку. Лексико-граматичні й структурні мовні засоби вираження посесивності мають здатність варіативного й альтернативного опису подібних ситуацій. Зауважимо, що кількість і різноманіття граматичних засобів для вираження певного мовного

значення, якими вільно володіють студенти, а особливо майбутні викладачі, разом із лексичним запасом характеризують рівень володіння мовою.

Незважаючи на універсальність категорії посесивності, українська й АМ демонструють варіативність лексичних і граматичних засобів, які використовуються ними для вираження посесивних відношень [12, с. 578]. Відмінності у засобах вираження посесивного відношення в українській та АМ, а також особливості цих засобів в самій АМ потребують розробки спеціальної методики формування навичок вживання ПСК у ММ, для чого передусім необхідно визначити самі ПСК, що підлягають вивченню. Отже, до моделей, які представляють семантичне відношення посесивності в англійських СК, для їх подальшого використання при навчанні АМ з метою досягнення автентичності мови студентів, належать:

1) моделі з преномінальним означенням: а) із присвійним займенником (модель *Prn. Pos. + N: your twin*); б) із прикметником (модель *Adj. + N: weekly magazine*); в) з іменником у формі генітиву (модель *N's + N: her ex-husband's car*; модель з абсолютним генітивом: *at the baker's*); г) з іменником у загальному відмінку (модель *N + N: a new blue cotton skirt*);

2) моделі з постномінальним означенням: а) із прийменниковим словосполученням з прийменником *of* (модель *N + of + N: the house of my parents*); б) із прийменниковим словосполученням із прийменником *with* (модель *N + with + N: the house with large windows*); в) із подвійним генітивом (модель *N + of + N's: a friend of my parents'*); г) із означальним підрядним реченням (модель *N + Clause: Ann, whose children are at school all day, is trying to get a job*).

Зазначимо, що у сучасній АМ найпоширенішими номінативними засобами вираження посесивності є преномінальний генітив з *-s* і постномінальний генітив з *of* [14; 15; 16], які спричиняють основні помилки у мовленні при передачі посесивного відношення. Причиною помилок є незнання випадків вживання певної конструкції у ММ, оскільки в АМ існує обмеження на певні класи слів, що вживаються у цих конструкціях. Питання вибору конструкції з преномінальним генітивом чи з прийменником *of* для вираження посесивного відношення є досить актуальним у сучасному мовознавстві, і науковці намагаються вирішити його, беручи за основу різні аспекти: семантичний, синтаксичний, прагматичний чи стилістичний [15; 17; 18]. Наведемо основні відмінності у вживанні ПСК, побудованих за моделями *N's + N*, *N + of + N*, *N + N*, які, на перший погляд, здаються синонімічними, проте мають чітку сферу вживання у мовленні (див. Табл. 2).

Таблиця 2

**Особливості вживання посесивних субстантивних конструкцій
за моделями *N's + N*, *N + of + N*, *N + N***

<i>N's + N</i>	<i>N + of + N</i>	<i>N + N</i>
1) означення, виражене іменником, що позначає істоту:	1) означення виражене прикметником,	1) ядро у СК належить або є частиною означення: <i>a garden</i>

<p>а) людину чи тварину: <i>my sister's favourite book, our dog's kennel</i>;</p>	<p>дієприкметником чи дієприслівником: <i>Less cooperation means less detection</i></p>	<p><i>gate, a university library</i>. Винятком є іменники, що позначають кількість (<i>lump, piece, part, slice</i> тощо): <i>a slice of bread</i>;</p>
<p>б) імена й прізвища людей: <i>Mary's eyes</i>;</p>	<p><i>of crime fewer convictions of the guilty and further damage to the social fabric</i>;</p>	<p>2) означення вказує на місце розташування ядра: <i>city streets</i>;</p>
<p>в) збірні іменники: <i>a new women's magazine; the government's plan</i>;</p>	<p>2) означення ядра має власне означення у постпозиції: <i>Today, many town dwellers wish to reverse this trend and return to a slower pace of life like Alex, our modern 'country mouse'</i>;</p>	<p>3) означення вказує на час ядра: <i>winter exams, Sunday paper</i>;</p>
<p>2) означення, виражене іменником, що позначає неістот і абстрактні поняття:</p>	<p>3) означення представлене займенником, що позначає неістоту: <i>What about tying the scarf round the middle of it [i.e. shirt]</i>;</p>	<p>4) означення позначає матеріал (виняток: <i>wool, wood</i>), з якого вироблено ядро: <i>a silk shirt, a stone wall</i>, або те, що приводить його в дію: <i>a gas stove, a petrol engine</i>;</p>
<p>а) географічні назви: <i>Europe's mainland</i>;</p>	<p>4) за наявності декількох з'єднаних сполучником означень: <i>I will mention the obvious points as to the weight to attach to the evidence of Payne and Watson</i>, а також для уникнення вживання генітива</p>	<p>5) означення вказує на призначення ядра: <i>a coffee cup, a football ground, education department</i>. Як означення можуть вживатися іменники, утворені від герундія, які зазвичай вказують на</p>
<p>б) назви планет: <i>the Sun's rays</i>;</p>	<p>групи слів: <i>the teacher of music's room = the room of the teacher of music</i>;</p>	<p>призначення об'єкта для виконання певної дії: <i>a washing machine, a swimming pool</i>;</p>
<p>в) час: <i>the decade's events, a week's holyday</i>;</p>	<p>5) коли ядро СК виражено іменниками <i>the beginning / end / top / bottom / front / back / middle / side</i> тощо: <i>the back of the car</i> (а не <i>the car back</i>);</p>	<p>6) ядро, що позначає виробничу зону (<i>factory, farm, mine</i> тощо), може мати у якості препозиційного означення продукт виробництва: <i>a gold mine, a fish farm</i>, або вид роботи, що виконується: <i>an assembly plant, an inspection pit</i>;</p>
<p>г) засоби пересування: <i>the train's heating system, the ship's bell</i>;</p>	<p>6) для уникнення багаторазового повторення преномінального генітива: <i>He is my wife's first husband's only</i></p>	<p>7) для позначення занять, видів спорту, хобі та людей, що ними</p>
<p>д) вартість зі словом <i>worth</i>: <i>ten dollars' worth of ice-cream</i>;</p>		
<p>е) у конструкції <i>for + іменник + sake</i>: <i>for haven's sake, for all acquaintance's sake, for conscience's sake</i>;</p>		
<p>є) у сталих виразах: <i>the water's edge, journey's end, at a stone's throw, to one's heart's content</i>;</p>		
<p>ж) з іменниками, що пов'язані з людською діяльністю: <i>my life's aim, the brain's total weight</i>;</p>		
<p>з) із загальними іменниками, що позначають місце, для</p>		

<p>уточнення чогось, з ним пов'язаного: <i>The city's population is in decline;</i></p> <p>і) якщо ядро має означення у постпозиції і можливе двозначне трактування речення: <i>We report Britain's lack of enthusiasm for France and Germany's proposal for a common European defence policy;</i></p> <p>ї) якщо означення є прогнозованим агенсом дії, представленої у СК дієприслівником: <i>... we rely on the settlement by the BBC's wholly owned subsidiary;</i></p> <p>к) якщо необхідно підкреслити приналежність за допомогою прикметника <i>own</i>, який у преномінальному ланцюжку вживається одразу після генітива: <i>the Doctor's own two rooms;</i></p> <p>л) якщо означення слухачеві вже відоме, а ядро вводиться як нова інформація: <i>He at once saw that open battle against Dr. Grantly and all Dr. Grantly's adherents was a necessity of his position;</i></p> <p>м) щоб позначити виконавця дії, підкреслити значимість іменника, представленого ядром СК: <i>the country's choice of the President</i></p>	<p><i>child's godfather. – He is the godfather of the only son of my wife's first husband;</i></p> <p>7) для уникнення двозначності у СК з прикметником і генітивом, де прикметник можна розглядати як означення або ядра, або іменника у формі генітива (<i>poor doctor's daughter = the doctor's poor daughter / the daughter of a poor doctor</i>): <i>...there is an officer class implied in the structure of that play and the daughter of a poor doctor falling in love with the wrong chap;</i></p> <p>8) для уникнення двозначності в усному мовленні, коли генітив множини й однини іменника, що представляє посесора, звучать однаково: <i>Basically you tie the hands of the contestants behind their back ...;</i></p> <p>9) якщо інформація, представлена ядром, уже відома слухачеві, а означення вводиться як нова інформація: <i>Running on this way, Mr. Tupman's new companion adjusted his dress, or rather the dress of Mr. Winkle;</i></p> <p>10) щоб позначити об'єкт дії, підкреслити значимість іменника у прийменниковій групі, а не ядра: <i>President's choice of the country</i></p>	<p>займаються: <i>a pop singer, a sheep farmer, a football player, a</i></p> <p>також спортивних змагань: <i>a car rally, a beauty contest;</i></p> <p>8) означення конкретизує вид ядра: <i>a detective / murder / mystery / ghost / horror / spy / love story, bus / train / plane tickets</i></p>
--	---	--

Таким чином, на вибір тієї чи іншої конструкції впливають такі фактори, як: належність посесора до категорії істот / неістот; число іменника, що виражає означення; складність означення; наявність означень ядра СК у препозиції і постпозиції; значимість означення / ядра; стиль.

Зауважимо, що, коли посесор виражений іменником, який позначає неістоту, передача посесивного відношення може здійснюватися не за допомогою моделі $N + of + N$, а за моделлю $N + N$: *the walls of the town = the town walls*. Проте така заміна не завжди допустима, оскільки може спричинити зміну семантичного значення ПСК: *a wine glass vs. a glass of wine*.

Використання іменника як препозиційного означення є досить поширеним явищем в АМ [5; 9; 15], зокрема у розмовній мові та художній прозі. ПСК, побудовані за моделлю $N + N$, є вихідною базою для формування багатокomпонентних ПСК, при вживанні яких виникають труднощі розташування означень у препозиційному ланцюжку, що вимагає від студентів знання порядку їх слідування. Випадки вживання СК, побудованих за моделлю $N + N$, свідчать про те, що смисловий зміст таких конструкцій базується на взаємодії, а не на простому поєднанні значень їх компонентів. Така взаємодія призводить до утворення у студентів концепта-бленда як ментального аналога конструкції, що виявляє в собі не лише конвенціональні, а й особистісні смисли, які відображають індивідуальний мовний досвід і асоціації мовця [5, с. 4], а тому такі СК можна розглядати як засіб реалізації лінгвокреативних здібностей мовної особистості. Таким чином, СК із субстантивним препозиційним означенням, маючи ідентичну лексико-граматичну характеристику означення та ядра, допускають різне тлумачення своєї семантики. Це дає підстави стверджувати, що подолати труднощі, які виникають у студентів під час вивчення цього специфічного граматичного явища АМ, і сформуванати навички у ММ можна лише шляхом його свідомого вивчення, із раціональним застосуванням рідної мови для усвідомлення схожості й розбіжності вираження думки в іншомовному кодї та для міцного закріплення граматичних структур у пам'яті.

Що стосується моделей із препозиційним, абсолютним і подвійним генітивом, то за результатами лінгвістичних досліджень було встановлено, що генітивні відношення в українській та АМ представлені різними засобами вираження. Так, українським генітивним СК із посесором-істотою відповідають генітивні СК ("*-s*" *genitive*), а СК із посесором-неістотою – англійські СК із аналітичною формою родового відмінка: *Маріїну дочку звать Єлизаветою. – Mary's daughter is called Elizabeth; Четверо хлопців сиділи на підлозі у вітальні. – Four boys sat on the floor of the living room.*

Іншу особливість вживання преномінального генітива (*- 's*) становлять СК із абсолютним генітивом, коли іменник-означення у присвійному відмінку вживається самостійно без ядра, що є результатом еліпсиса слова у ПСК: *at the baker's = at the baker's shop, at Tom's = at Tom's house.*

Зазначимо також, що особливістю англійських ПСК є вживання подвійного генітива, який утворюється шляхом вживання прийменника *of* та іменника у формі абсолютного генітива, що

розташовані у постпозиції до ядра СК (модель $N + of + N's / (Prn. pos.)$): *some friends of Tom's / mine*. ПСК з препозиційним генітивом і подвійним генітивом не є синонімічними, вони мають різне семантичне навантаження. Відмінність між цими типами СК полягає в тому, що препозиційний генітив вказує на вже відомий (із ситуації розмови) об'єкт, а подвійний генітив позначає невизначений, неконкретний об'єкт: вислів *the Prime Minister's speech* належить до певної, нещодавно проголошеної промови, тоді як *a speech of the Prime Minister's* позначає будь-яку, одну з багатьох промов прем'єр-міністра. Зауважимо, що особливостями ПСК з подвійним генітивом є не лише ускладнена синтаксична форма, а й семантичне та емоційне забарвлення конструкцій, що спричиняє труднощі у вживанні цих конструкцій у ММ.

Як вже зазначалося, поняття приналежності в англійських та українських СК може передаватися за допомогою присвійних займенників та прикметників, яким властиві певні лексико-граматичні особливості, що також зумовлюють труднощі вживання ПСК у ММ. Характерні особливості морфологічних класів слів, що вживаються в якості означення в ПСК, представлені в табл. 3:

Таблиця 3

**Особливості означень посесивних субстантивних конструкцій
в українській та англійській мовах**

Частина мови	Українська мова	Англійська мова
Присвійний займенник	Морфологічне узгодження компонентів ПСК за родом, числом і відмінком;	Відсутність морфологічного узгодження компонентів ПСК;
	наявність лише однієї форми присвійних прикметників, що відповідає залежній формі англійських прикметників;	наявність двох форм присвійних прикметників: залежної (<i>my, his, her, its, our, your, their</i>) та абсолютної (<i>mine, his, hers, its, ours, yours, theirs</i>);
	наявність форми присвійно-зворотних займенників;	відсутність форми присвійно-зворотних займенників, їм відповідають присвійні займенники в залежній формі;
	відсутність категорії детермінантності, відтак – необов'язкове вживання присвійного займенника з іменником	наявність категорії детермінантності, який зумовлює обов'язкове вживання присвійного займенника з іменником, що позначає одяг і частини тіла

Прикметник	Наявність морфологічних форм узгодження прикметників з іменниками;	Відсутність морфологічних форм узгодження прикметників з іменниками, що зумовлює вживання іменника у якості означення, якому в УМ відповідає відносний прикметник
	наявність відносних прикметників;	наявність відносних прикметників, що утворюються від власних іменників за допомогою суфіксів - <i>ic</i> , - <i>ian</i> ;
	наявність присвійних прикметників	відсутність присвійних прикметників, що зумовлює вживання іменника у якості означення
Іменник	Морфологічне узгодження іменників; іменнику-означенню АМ відповідає відносний прикметник.	Відсутність морфологічного узгодження іменників.

Додамо, що особливістю присвійних займенників як функціонального класу слів є те, що вони співвідносять СК з контекстом або ситуацією шляхом вказування на актант. Цю функцію у певних випадках можуть виконувати вказівні займенники та артиклі в АМ. Аналіз лінгвістичних досліджень, здійснених І. М. Калиновською [7], І. В. Корунцем [16], І. М. Сушковою [13], Т. Ю. Лопатиною [9] та іншими вченими, свідчить, що у паралельних текстах української й АМ спостерігається різне співвідношення присвійних займенників, вказівних займенників та артиклів: *In many ways his journey was not necessary. – Насправді ця поїздка була не так вже й важлива* [13, с. 13]; *What his sister has seen in the man was beyond him. – Що його сестра знайшла в цьому чоловікові, він не міг збагнути* [16, с. 314]. Зауважимо, що в таких випадках у ММ студенти часто замінюють присвійні займенники артиклями або не вживають необхідний артикль, що порушує автентичність мовлення. Таким чином, англійським займенникам і прикметникам властиві свої синтаксичні, семантичні і стилістичні ознаки, що зумовлюють особливості їх функціонування у ПСК у препозиції і постпозиції.

Як вже зазначалось, у функції постпозиційного означення ПСК можуть вживатися підрядні означальні речення зі значенням приналежності (модель *N + Clause*): *The film is about a spy whose wife betrays him* [18, с. 245], що уточнюють іменник, який вони означають, а саме – вказують на посесора. У випадках, коли підрядні означальні речення зі значенням приналежності позначають неістоту, можлива побудова СК за моделлю *N + with + N*, яка є більш поширеною в усному мовленні, ніж модель *N + Clause*: *I found a car whose battery is dead. – I found a car with a dead battery.*

Як відомо, підрядні означальні речення зі значенням приналежності можуть бути двох типів: 1) обмежувальні (*restrictive / defining clauses*): *The film is about a spy whose wife betrays him*; 2) описові (*non-defining clauses*): *This is George, whose brother went to school with me*. Кожен із зазначених типів речень має певні синтаксичні, семантичні й фонетичні особливості вживання у ММ, які представлено у табл. 4:

Таблиця 4

Характерні ознаки обмежувальних і описових типів речень англійської мови

Обмежувальне речення	Описове речення
Обов'язковий компонент усього речення.	Необов'язковий компонент речення.
Виконує функцію уточнення.	Містить додаткові відомості про особу або предмет.
Має єдиний інтонаційний малюнок (на письмі не виділяється комами).	Позначається паузами у мовленні (на письмі виділяється комами).
Іменник, до якого належить речення, вживається з означеним артиклем.	Вживання артикля з іменником, до якого належить речення, визначається загальними правилами вживання артиклів.

Додамо, що фонетичне оформлення цих типів речень виконує і семантичну функцію. Ідентичні за своїм лексичним наповненням, обмежувальне й описове підрядні означальні речення мають різний імпліцитний зміст: обмежувальне речення *The houses whose windows were all broken were a depressing sight* означає, що не всі будинки, а лише з побитими вікнами, справляли гнітюче враження; в описовому реченні *The houses, whose windows were all broken, were a depressing sight* мається на увазі, що всі будинки мали побиті вікна і справляли гнітюче враження. Отже, на реалізацію комунікативного задуму мовця впливає правильно обрана й фонетично оформлена ним конструкція.

Таким чином, передача відношення посесивності в англійських СК здійснюється за допомогою різних моделей, що передають не лише лексичне значення їхніх складових, а вже мають у собі імпліцитно закладений зміст. Специфічні особливості англійських ПСК зумовлюють труднощі вживання ПСК в усному мовленні.

На основі аналізу лінгвістичних особливостей ПСК та їх досліджень у галузі методики навчання ІМ були конкретизовані основні причини, що зумовлюють труднощі формування навичок вживання ПСК у ММ на початковому ступені вивчення АМ. Такі труднощі можна розглядати на двох рівнях: *лінгвістичному*, який включає в себе труднощі, спричинені аналітичною будовою АМ, синтаксичною компресією, відсутністю здатності правильно встановлювати смислові зв'язки між компонентами, можливістю двоякого співвіднесення

компонентів; *екстралінгвістичному*, який складають внутрішньомовна і міжмовна інтерференція, відсутність в українській мові конструкцій, аналогічних деяким видам англійських ПСК.

На нашу думку, подолання зазначених труднощів й ефективне формування ГН у ММ можливі лише з одночасним розвитком у студентів граматичної усвідомленості, під якою, слідом за Н. Ф. Бориско і Н. К. Складенко, розуміємо здатність студента свідомо розпізнавати граматичні структури у мовленні; розуміти закономірності й особливості їх утворення та функціонування; аналізувати граматичну сторону мовлення та здійснювати її контроль і корекцію під час спілкування; знати і вміти, як опрацьовувати виокремленні з контексту граматичні структури та як знову включати їх у контекст мовлення; розуміти свій тип “мовця” та “студента”.

Таким чином, **перспективу** наступних досліджень проблеми формування ГН у ММ майбутніх учителів на початковому ступені навчання ми вбачаємо у розробці підсистеми вправ на основі характерних особливостей англійських ПСК, спрямованої на розвиток граматичної усвідомленості й формування навичок вживання СК у ММ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилов В. Г. Методика обучения конструкциям с препозитивными атрибутами : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук 13.731 “Методика преподавания иностранных языков” / Володимир Григорович Гаврилов. – М., 1972. – 20 с.
2. Гомза С. Х. Методика обучения пониманию форм с суффиксом –ed при чтении английских текстов по специальности в неязыковом вузе : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Гомза Светлана Хрисанфовна. – Минск, 1973. – 171 с.
3. Грамматика английского языка : Пособие для студентов педагогических институтов и университетов / [Каушанская В. Л., Ковнер Р. Л., Кожевникова О. Н., Прокофьева Е. В., Райнерс З. М., Сквирская С. Е., Цырлина Ф. Я.]. – К. : Фирма “ИНКОС”, 2009. – 320 с.
4. Добровольская Т. В. Формирование навыков понимания английских определительных конструкций при обучении чтению в неязыковом вузе : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Добровольская Татьяна Владимировна. – К., 1979. – Т. 1 – 174 с.; Т. 2 – 30 с.
5. Жаботинская С. А. Ономазиологические модели и событийные схемы / С. А. Жаботинская // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2009. – № 837. – С. 3–14.
6. Жилко Н. М. Англійська мова. Вправи з граматики : Навчальний посібник / Нонна Миколаївна Жилко, Лідія Семенівна Панова. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2011. – 304 с.
7. Калиновська І. М. Структура іменникової фрази та її обумовленість лексико-семантичною групою ядер-іменників (на матеріалі текстів художньої прози англійської мови) : дис. ... кандидата філолог. наук : 10.02.04 / Калиновська Ірина Миколаївна. – Луцьк, 2004. – Т. 1. – 160 с.
8. Ковбасюк Т. М. Об обучении словосочетаниям типа *a paper cup* / Т. М. Ковбасюк, Л. Б. Зукина // Иностранные языки в высшей школе. – 1981. – №16. – С. 97–100.

9. Лопатина Т. Ю. Семантический потенциал конструкции *Noun + Noun* в современном английском языке и его контекстная актуализация : дис. ... канд. филолог. наук : 10.02.04 "Германские языки" / Татьяна Юрьевна Лопатина. – Барнаул, 2007. – 163 с.
10. Практична граматика англійської мови з вправами : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Речення, іменник, прикметник, прислівник, займенник, категорія кількості, прийменник, система часу та способу дієслова / за ред. Л. М. Черноватого, В. І. Карабана. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 276 с.
11. Селиверстова О. Н. Труды по семантике / О. Н. Селиверстова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 960 с.
12. Ситнов Ю. А. Коммуникативно-когнитивный подход к развитию грамматической компетенции студентов-лингвистов (на материале сложных грамматических явлений испанского языка) : дис. док. пед. наук : 13. 00. 02 / Юрий Аркадьевич Ситнов. – Пятигорск, 2005. – 345 с.
13. Сушкова И. М. Принадлежность в семантико-функциональном поле посессивности (на материале русского и английского языков) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филолог. наук : спец. 10.02.19 "Теория языка" / Ирина Михайловна Сушкова. – Воронеж, 2007. – 22 с.
14. Хоменко Э. Г. Грамматика английского языка : Учебное пособие / Эмма Георгиевна Хоменко. – К. : Знання, 2011. – 478 с.
15. Keizer E. The English Noun Phrase. The Nature of Linguistic Categorization / Evelien Keizer. – New York : Cambridge University Press, 2007. – 379 p.
16. Korunets I. V. Contrastive typology of the English and Ukrainian languages / Ilko Vakulovych Korunets. – Vinnytsya : Nova Knyha, 2003. – 464 p.
17. Taylor J. Possessives in English : An Exploration in Cognitive Grammar / John R. Taylor. – Oxford : Oxford University, 1996. – 374 p.
18. Thomson A. J., Martinet A. V. A Practical English Grammar / A. J. Thomson, A. V. Martinet. – Oxford : Oxford University Press, 1986. – 383 p.
19. Tobin Y. Showing native speakers what and why they say what they do say: Awareness raising from a semiotic point of view / Yishai Tobin // Language Awareness. – 1993. – 2:3. – С. 143–158.